

ropske podobe in ne omejene zgolj na folkloristično privlačne vsebine za množični turizem in popularno trženje kulturne dediščine. Kultura soglasja, znotrajevropska solidarnost in občutek enakosti, državljanske, politične in socialne pravice, ustavni oziroma inteligentni patriotizem, krepitev kozmopolitske zavesti ter skupna javna sfera, ki bi omogočila evropsko debato o evropskih javnih zadevah, predstavljajo po Debeljakovem mnenju tista sidrišča, na katera bi bilo potrebno preusmeriti pozornost, če naj bi Evropa v prihodnosti za svoje državljane in državljanke zares postala vsebinski in imaginativni okvir splošne identifikacije.

Pri tem ostaja nemara spregledano dejstvo, da skupna javna sfera in javni diskurz nikakor ne moreta biti omejena samo na forume ozkih političnih niti intelektualnih elit, pač pa morajo biti vanje vključena tudi širša javnost. Čeprav podatki Evrobarometra kažejo, da je samo izrazita manjšina »starih« državljanov in državljanek Evropske unije pripravljena sodelovati v tovrstni diskusiji, bi bilo po eni strani nujno stimulirati zanimanje in vključenost ljudi v evropski dialog, po drugi strani pa bi bilo potrebno povečati možnosti za politično sodelovanje posameznikov pri odločanju. Samo sprememba narave odnosa med državo oziroma Unijo in civilno družbo bi lahko povzročila, da državljani ne bi bili več zgolj pasivni nosilci ali prejemniki pravic in državljskih svoboščin, pač pa aktivni posamezniki z občutkom javne dolžnosti, ki bi si prizadevali prepoznavati javni blagor ter tehtati koristi in pomanjkljivosti posameznih predlogov za urejanje javnih zadev. Aktivno državljanstvo, ki je zavoljo družbene kompleksnosti, politične centralizacije,

gospodarske nepreglednosti, predvsem pa v potrošništvo zaverovanih populacij skoraj utopičen in nedosegljiv cilj, je tako na nacionalni kot na evropski ravni nemara pomembnejše od patriotskih nagnjenj, kakor koli že ideal-tipsko jih poskušamo distancirati od nezaželenih in surovih vidikov nacionalizma in šovinizma. A kot pravi avtor, je skupna evropska identiteta v svoji abstrakciji tako ali tako predvsem proces brez nujnega rezultata in pot brez zapovedanega končnega cilja.

Simona KUSTEC LIPICER

Jernej Pikalo

Neoliberalna globalizacija in država
Založba Sophia, Zbirka Sodobna družba, Ljubljana 2003, str. 224, 4.000,00 SIT (ISBN: 961-6294-51-2)

V knjigi Neoliberalna globalizacija in država Jernej Pikalo glavne poudarke nameni teorijam in konceptom države, neoliberalizma in globalizacije. Avtorjev izbor tematik je usmerjen v obravnavo nekaterih izmed (naj)bolj aktualnih vprašanj o (novem) obstoju, lastnostih in zakonitostih v odnosu med državo in globalizacijo, ki jo pojmuje kot eno izmed v praksi najbolj uveljavljenih ekonomsko-političnih doktrin danes. Preučevane tematike so zanimive in se dotikajo kar nekih znanstvenih disciplin, verjetno pa najbolj politoloških in ekonomskih. Avtorjeva odločitev za izbor politološkega pogleda na odnose država : neoliberalna globalizacija sledi aktualnim svetovnim politološkim trendom, ki se z vprašanji države in globalizacije od konca prejšnjega stoletja dalje ukvarja-

jo verjetno najbolj intenzivno, pa tudi obsežno, čevzamemo za kriterij število različnih zvrsti objav, ki so dosegljive v (strokovni) javnosti. Istočasno avtor tudi znotraj politološkega diskurza odpira kar nekaj različnih vsebinskih in metodoloških vidikov, skozi katere je možno brati njegovo delo. Ugotavlja, da so poleg številnih pogledov na državo, tudi vsebine globalizacijskega diskurza različne, saj v različnih govornih in teritorialnih področjih prevladujejo različne politološke teme, od vprašanj suverenosti, konkurenčnosti države, statusa države blaginje, geostrateškosti in geopolitičnosti, ekonomskih vprašanj zadolževanja države in posledic, ki jih to prinaša, do finančnih dilem.

Zaradi že opisane širine in možnosti preučevanja tematik skozi različne zorne kote, se v recenziji v prvi vrsti ukvajamo s tistimi vsebinami knjige, ki se osredotočajo zlasti na razumevanje vloge in lastnosti države v sedanjem obdobju t.i. neoliberalne globalizacije.

Delo je strukturno razdeljeno v sedem večjih sklopov, ki s širšega vidika pokrivajo predvsem vprašanja globalizacije in metodologije preučevanja. V prvem večjem sklopu, ki ga avtor poimenuje »Čudoviti svet teorije globalizacije«, predstavlja nekatere teorije t.i. avtorjev globalizacije (npr. Hay in Marsh, Higgott in Payne, Wincott, Wade, Held in McGrew, Weiss, Giddens). Avtorjev izbor je sinteza širokega aspekta raznolikih pogledov na globalizacijo, kjer se zdi, da je njegov namen strukturirati vsebino glede na kriterij (ne)pomembnosti globalizacije. Tiste, ki globalizaciji in njenim posledicam pripisujejo pozitiven pomen, avtor označi kot globaliste, skeptiki pa so tisti, ki dvomijo o dobrobiti globalizacije

(str. 20). Kljub izpostavljenemu kriteriju se avtor na koncu poglavja odloči za preučevanje globalizacije prek teorije oziroma ideologije neoliberalizma, za katerega se kasneje izkaže, da se po obeh prvotno izpostavljenih kriterijih pričakovano bolj približuje prvi skupini. To avtor potrjuje tudi z navajanjem nekaterih skupnih značilnosti obeh (str. 28-30). V ospredju tega sklopa knjige se že pojavlja tudi odnos med (liberalno, op. S.K.L.) državo in globalizacijo, za katerega se zdi, da državo postavlja na stranski tir, da postaja vse bolj podrejena načelom tržne ideologije, saj trg sili državo v sekundarno vlogo oziroma trdi, da je država mrtva (str. 38).

Avtorjevo nadaljnjo analizo vodi predvsem obsežen razmislek o najprimernejši metodi za preučevanje vsebin države, globalizacije in neoliberalizma. Odločitev za izbor hermenevtične metode utemeljuje v tretjem velikem sklopu dela, ki ga posveti prikazu evolutivnega razvoja omenjene metode. Hermenevtični pristop se je razvil zaradi prepričanja, da mora razlaga človekovih dejanj vedno vsebovati poskus, da bi ponovno odkrili in interpretirali pomen in namen družbenih akcij s stališča izvajalcev teh akcij samih (str. 49). Istočasno predstavi tudi omejenosti pozitivističnih in empirističnih pristopov, pa tudi t.i. Newtonove teorije oziroma mehanicizma v politologiji, katerih največji problem je neupoštevanje razumevanja družbenih fenomenov. Kar zadeva vprašanja države in globalizacije, pa po njegovem mnenju, hermenevtična metoda omogoča, da se namesto pozitivističnih vprašanj o tem, kaj je država oziroma kaj je globalizacija, lahko vprašamo tudi z globljimi in, za razumevanje obeh fenomenov,

pomembnejšimi vprašanji: kako, na kakšen način se pripoveduje zgodbe o državi in globalizaciji, zakaj se o njih razpravlja prav zdaj, zakaj prav v epistemичnem okolju itd. (str. 153).

Po našem mnenju prav odločitev za izbor opisane metodologije vpliva na nadaljnjo strukturo dela, ki je razdeljeno v t.i. prvo in drugo branje, kjer pa se zdi, da podrobnejše oziroma jasnejše vsebinsko-metodološke pojasnitve razlik med obema branjema najdemo šele na koncu knjige. Avtor pojasnjuje (str. 182), da je namen prvega branja z vidika suprahistoričnega subjekta, z mesta nekoga, ki ve pokazati, kakšne so težave, ki obdajajo antinomično razmišljanje o globalizaciji in državi. Medtem ko je naloga drugega branja premik prek pasti suprahistoričnega subjekta in pogled na odnose med globalizacijo in državo na drugačen način ... na način, kako je bila izjava oblikovana in kakšni so odnosi med posameznimi izjavami.

Znotraj poglavja »Prvo branje« se avtor ukvarja z večnim vprašanjem teorije države, s posebnim poudarkom na liberalnodemokratski državi in že v začetnem poglavju z referiranjem na Petra Abramsa ugotavlja, da smo državo pričeli jemati kot samoumeven objekt politične prakse in politične analize, medtem ko nam ni jasno, kaj država sploh je (str. 77). Da bi lahko obšli to samoumevnost in razumeli državo, pa tudi druge preučevane vsebine do (po)polnosti, avtor v nadaljevanju izpostavi pomen razumevanja zgodovinskega razvoja države, suverenosti, trga in s tem posledično globalizacije. Skozi celotno poglavje se kot izjemno pomemben in dragocen element dela kaže sintetični, čeprav mestoma enciklopedični oris posameznih teorij

države. Vzporedno s širšim teoretičnim pregledom avtor svoje zanimanje bolj podrobno usmerja v liberalno in marksistično razumevanje države, kjer je slednjega moč razumeti kot vsebinsko protiutež prvemu. Avtor zaključuje, da v luči povedanega ne moremo več govoriti o tem, kaj globalizacija hoče od države, kakšne pogoje bivanja ji zastavlja, ampak je treba vprašanje obrniti in se vprašati, kaj država(e) hoče(jo) od globalizacije (str. 129). Takšne sklepe utemeljuje z ugotovitvijo, da država kljub nekaterim prevladujočim teoretičnim pogledom (zlasti neoliberalnim, op. S.K.L.) očitno ne propada, pač pa propada specifična teorija države, ki je neprimerna za čas, v katerem živimo. Ta teorija je namreč poskušala upredmetiti državo v objekt, da se površnemu opazovalcu lahko dozdeva, da izginja generična oblika države, ne pa samo določena oblika. Če država sploh propada ali se spreminja, se to dogaja samo specifični teoriji, ne pa vsaki teoriji (str. 138). Avtor prvo branje zaključuje z ugotovitvijo, da se danes razmerje med globalizacijo in državo prikazuje kot čudna mešanica newtonstva, kartezijanstva in Hobbesovega pogleda na posameznika (str. 181), saj je v prevladujoči liberalni in neoliberalni politični teoriji posameznik zamišljen kot materialno atomirano bitje (str. 183). Tako za državo kot tudi posameznika torej velja ideja suverene avtonomije, ki lahko obstaja zgolj tedaj, ko se nihče ne vmešava.

Tudi v »Drugem branju« Pikalo kot glavni problem (ne)razumevanja države in njenih odnosov ter navezav z drugimi teorijami in družbenimi fenomeni izpostavi postvarelost, sprejemanje konceptov kot danih in pomanjkanje razumevanja pomena vsebine konceptov.

Ugotavlja, da je materialna logika oblikovanja družboslovnega vedenja delno kriva za izginotje posameznika, čeprav je po drugi strani ključna za odnos med globalizacijo in državo. Podobno zaključuje tudi v primeru države, kajti če je država dojeta zgolj kot objekt, potem so v krizi pogledi na državo, struktura, način razmišljanja in orodja za njihovo obdelavo, kar pripelje do sklepa, da država res propada (str. 204). Državo moramo začeti jemati kot nastajajoč, parcialen in nestabilen sistem, ki je v kompleksni povezavi z drugimi sistemi, saj je država vedno znova nastajajoča entiteta, treba jo je vrniti v objem zgodovinskih in družbenih specifik.

Delo *Država in neoliberalna globalizacija* je z vidika nadaljnega razvoja in sledenja aktualnim politološkim trendom raziskovanja za slovenski prostor vsekakor zelo pomembno in dobrodošlo. Idejno je zanimivo zasnovano, saj poskuša medsebojno primerjati tiste vsebinske poudarke, ki so si pogosto v medsebojnem nasprotju. Takšnih nasprotij, kot sta si denimo pogleda na pomen države in trga znotraj neoliberalne ideologije, tudi neoliberalne teorije države. Prav tako zanimiv se zdi izbor hermenevitične metodologije, ki obeta razkritje nove kvalitete v razumevanju preučevanih vsebin in se na koncu pokaže v sklepu, da države ni možno jemati kot objekt, zaradi česar tudi ni možno sprejeti ideje o njenem propadanju.

Prav na mestih, na katerih se izpostavlja dilema o današnjem statusu (ne)obstoja države pa se zdi, da bi bili avtorjevi sklepi še toliko bolj legitimni, če bi to problematiko umestil v širši zgodovinski kontekst razprav o zatonu in ponovnem vzponu držav, ki so bila

prisotna že mnogo pred obdobjem t.i. globalizacije. Z vidika razumevanja vloge države so bile namreč te razprave stalno aktualne in so se praviloma pojavljale kot odgovor na spremenjene družbeno-politične razmere. V 20. stoletju je tako denimo vse do 70. let že tako kot danes prevladovala teza o zatonu, odmiranju države, ki je bila v nasprotju z današnjimi ekonomskimi razlogi bolj akademsko obarvana. Politologi so bili namreč zlasti v 50. letih, ko se je večina svetovnih držav ponovno postavljala na noge, prepričani, da je država tako neoprijemljiv pojem, da jo je potrebno 'izbrisati' in zanjo poiskati nov termin - politični sistem. To dilemo pa so kasneje, tudi kot posledico spremenjenih razmer v družbi in ponovne potrebe po tedaj socialni intervenciji države, poskušali ovreči zagovorniki t.i. državocentrične teorije s trditvijo o ponovni vrnitvi države. Prav zaradi tesne navezanosti stalno spreminjajočih se pogledov na državo z aktualnimi dogajanjem, ki se odvijajo v njej, se vsekakor močno strinjamo z avtorjevo ugotovitvijo, da jo je potrebno gledati z vidika subjekta. Hkrati s tem pa ne moremo mimo dejstva, da eno izmed bistvenih vidikov razumevanja tega, kaj država je, poleg subjektivizacije predstavlja tudi razumevanje njenega dejanskega poslanstva oziroma (mehanicističnega razumevanja?) funkcij, ki jih izvaja v družbi.